

نیویان، محمود، ۱۳۴۹ -

حق و چهار پرسش بنیادین، سید محمود نیویان، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۱، ۲۵۲ ص. (انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام؛ ۵۵۶: فلسفه، ۷۵).

ISBN: 978-964-411-384-0:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

نمایه‌ها.

کتاب‌نامه: ص ۲۲۵ - ۳۰۹. همچنین به صورت زیر نویس.

۱. علوم سیاسی - فلسفه. ۲. حق - پرسشها و پاسخها. ۳. آزادی - پرسشها و پاسخها.

الف. مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، انتشارات، ب. عنوان، ج. فروست.

۷ ج ۲ / ن ۷ / ۱۸۷۱ J

حق و چهار پرشی بنیادین

سید محمود نبویان

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره

۱۳۸۸

شماره ردیف ۵۵۶
شماره موضوعی فلسفه - ۷۵
۱۳۸۸-۱۹

■ حق و چهار پرسش بنیادین

- تألیف: سید محمود نبویان
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام
- چاپ: نگارش
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، پاییز ۱۳۸۸
- شمارگان: ۱۵۰۰
- قیمت: ۴۳۰۰ تومان

○ دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۲۸
تلفن و شماره: ۰۲۵۱-۷۷۴۲۳۲۶

○ شعبه مؤسسه امام خمینی (ع): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)
تلفن: ۰۲۵۱-۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه معاونت پژوهش
۱۵	پیشگفتار
۱۹	فصل اول: کلیات
۲۱	مقدمه
۲۱	ضرورت بحث از حق
۲۵	معانی حق
۲۵	الف) معنای لغوی حق
۲۶	۱. مشترک لفظی بودن حق
۲۹	۲. مشترک معنوی بودن حق
۳۰	ب) معنای اصطلاحی
۳۰	۱. اصطلاح فلسفی
۳۲	۲. اصطلاح اخلاقی
۳۳	۳. اصطلاح فقهی
۳۵	۴. اصطلاح حقوقی
۳۶	۵. اصطلاح سیاسی
۳۷	۶. اصطلاح مورد بحث

.....	تاریخچه بحث از حق	۴۰
.....	۱. تاریخچه بحث از حق در اندیشه غربی	۴۱
.....	۲. تاریخچه بحث از حق در اندیشه اسلامی	۴۷
.....	نتیجه‌گیری	۵۰
.....	فصل دوم: معنا و ماهیت حق	۵۱
.....	مقدمه	۵۳
.....	معنای حق	۵۳
.....	ماهیت حق	۵۷
.....	الف) حق تکوینی	۵۸
.....	ویژگی‌های حق‌های تکوینی	۵۹
.....	یک. متعلق حق	۵۹
.....	دو. استیفای حق	۵۹
.....	سه. اسقاط حق	۶۱
.....	چهار. تعرض به حق	۶۳
.....	پنج. استلزام حق تکوینی نسبت به تکلیف	۶۴
.....	شش. زمینه فرض حق‌های تکوینی	۶۵
.....	هفت. اعتبار حق تکوینی	۶۵
.....	ب) حق اعتباری	۶۶
.....	نتیجه‌گیری	۸۰
.....	فصل سوم: معنا و ماهیت حق در نظر متفکران	۸۱
.....	مقدمه	۸۳
.....	دیدگاه دانشمندان مسلمان	۸۳

۸۴	الف) مشترک معنوی بودن معنای اصطلاحی حق
۸۴	۱. حق به مثابه سلطنت
۹۲	۲. اعتباری بودن حق و سلطنت به عنوان اثر آن
۹۸	۳. حق به مثابه حکم
۱۰۲	۴. حق به مثابه مجعول وضعی
۱۰۵	ب) مشترک لفظی بودن معنای اصطلاحی حق
۱۰۵	۱. تقریر اصفهانی
۱۰۹	۲. تقریر مطهری
۱۲۴	نتیجه‌گیری
۱۲۵	دیدگاه اندیشمندان غربی
۱۲۵	۱. نظریه سود
۱۴۶	۲. نظریه انتخاب
۱۵۳	۳. نظریه عنوان
۱۵۷	۴. نظریه مجازات
۱۶۰	۵. نظریه شیوه‌های عمل کردن یا مواجه شدن با عمل دیگران
۱۶۱	۶. نظریه قدرت
۱۶۵	۷. نظریه ادعا
۱۷۰	۸. نظریه سود حمایت‌شده
۱۷۲	۹. نظریه آزادی
۱۷۴	۱۰. نظریه حق چونان برگ برنده
۱۸۰	۱۱. نظریه اتحاد حق و تکلیف
۱۸۱	نتیجه‌گیری
۱۸۲	بررسی نهایی

۱۸۳ فصل چهارم: تلازم میان حق و تکلیف
۱۸۵ مقدمه
۱۸۷ صورت اول تلازم میان حق و تکلیف
۱۸۷ الف) تلازم حق با تکلیف
۲۱۵ ب) تلازم تکلیف با حق
۲۱۶ صورت دوم تلازم حق و تکلیف
۲۱۹ صورت سوم تلازم حق و تکلیف
۲۲۲ صورت چهارم تلازم حق و تکلیف
۲۲۲ نتیجه‌گیری
۲۲۴ فصل پنجم: انواع حق
۲۲۶ مقدمه
۲۲۷ تقسیم حق از نظر خاستگاه
۲۲۷ الف) حق قانونی
۲۳۰ بررسی
۲۳۳ ب) حق اخلاقی
۲۳۸ بررسی
۲۴۱ ج) حق دینی
۲۴۲ تقسیم حق به اهم و مهم
۲۴۴ برهان اول
۲۴۷ برهان دوم
۲۴۹ تقسیم‌بندی حق از جهت قابلیت اسقاط
۲۵۵ تقسیم حق از نظر مالکان آن
۲۵۸ الف) حق الله

۲۶۲	ب) حقوق غیر خدا
۲۶۲	۱. حق‌های انسان‌ها
۲۶۴	اول. حق همسایه
۲۶۵	دوم. حق همسفر
۲۶۵	سوم. حق‌های والدین
۲۶۶	چهارم. حق مسلمان بر برادر مسلمان
۲۷۶	۲. حق‌های حیوانات
۲۸۷	۳. حق‌های گیاهان
۲۸۷	۴. حق‌های جمادات
۲۸۸	تقسیم حق از منظر رابطه آن با حق بودن
۲۹۸	تقسیم حق به بالفعل و بالقوه
۳۰۱	تقسیم حق به اساسی و عادی
۳۰۳	تقسیم حق به لحاظ محدوده آن
۳۰۴	تقسیم حق از منظر تلازم آن با تکلیف
۳۰۵	تقسیم حق از نظر متعلق آن
۳۰۷	تقسیم حق به تکوینی و اعتباری
۳۰۸	جمع‌بندی
۳۱۰	منابع
۳۱۰	منابع فارسی و عربی
۳۲۱	منابع انگلیسی
۳۲۷	نمایه‌ها
۳۲۷	نمایه اصطلاحات
۳۴۹	نمایه اعلام

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین‌رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان، نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او علیهم السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت

حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه‌درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نوین‌بخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌روند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازماندهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر

برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو فلسفه حق که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدمحمود نبویان نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه تبیین مباحث نظری پیرامون مسئله حق است. معاونت پژوهش از مؤلف محترم و جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای صادق لاریجانی که با راهنمایی و مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای آن افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعال خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام